

Posudek vedoucí na diplomní práci

Blahota, Kryštof. 2023. Kulturní a ekonomický vliv z České republiky působící v rumunském Banátu. Diplomová práce. Katedra sociální a kulturní antropologie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova. 94 stran

Vedoucí: Markéta Zandlová, Ph.D.

Kryštof Blahota si pro svou práci vybral zdánlivě konzervativní téma kulturních a ekonomických vlivů z České republiky, které působí na české krajany v rumunském Banátu. Díky tomu, že se zaměřil na ryze současný fenomén, jímž je hudební festival Banát a na něj navázané podnikatelské aktivity, není jeho práce etnologickou studií pozůstatků české kultury v Banátu, ale analýzou dynamické ekonomické a kulturní proměny jedné z banátských vesnic – Eibentálu. Tuto proměnu pak promýšlí v kontextu postsocialistické ekonomické a společenské transformace a přechodu k (neoliberálnímu) kapitalismu.

Text má standardní strukturu. Úvod vykresluje terén a témata, která v něm autor sledoval. Je zbytečně rozsáhlý, řada pojednávaných témat by patřila spíše do dílčích kapitol práce. Teoretická kapitola naznačuje širší konceptů, které se nějak dotýkají postsocialistické transformace a zaměřuje se na ty autorky a autory, kteří se zabývali specificky Rumunskem, případně širší oblastí jihovýchodní Evropy. Další inspiraci našel Kryštof v ekonomické antropologii, především v konceptech týkajících se neformální ekonomiky. Poslední oblastí, v níž hledal teoretickou oporu, jsou studia migrace, transnacionalismu a turismu. Výklad konceptů v teoretické části není úplně zacílený, většina teorií je představena spíše obecně, v hrubém náčrtu. Teoretická část je tak spíše přehlídkou možností, kudy by bylo možné se analyticky ubírat.

Metodologická část představuje design a průběh výzkumu a je, podobně jako celý text, hodně „upovídáná“. To vede k tomu, že čtenář/ka snadno ztratí přehled o lidech, místech, vztazích, aktivitách atd. V kapitole reflektující průběh výzkumu Kryštof zachycuje dva momenty, které přímo vybízí ke zpracování skrze existující literaturu: podezření místních, že badatel patří k některé mocenské skupině, je tématem, které důkladně zpracoval Josef Kandert (*Každodenní život vesničanů středního Slovenska v šedesátých až osmdesátých letech 20. století*); při čtení prohlášení jednoho z obyvatel, že „*si vesnice pamatuje, co se o ní píše a že to může mít také velké následky*“ (s. 18) si nelze nevzpomenout na zkušenost Nancy Scheper-Hughes z irského „Ballybranu“. Je škoda, že i přes tak zjevné podobnosti se Kryštof k těmto textům reflexivně nevztáhl.

Empirická část má jednu velkou přednost. Kryštof v ní s bezprostředností zachycuje velké množství terénních detailů, popisuje množství osob, spolků, aktivit, míst, procesů, projektů a plánů, a cituje řadu názorů účastníků výzkumu. I když je text dost neuspořádaný a spousta informací se opakuje nebo je redundantní, přináší řadu zajímavých podnětů k dalšímu promýšlení. Jedním z nich je například fenomén různých *certifikačních systémů* kontroly kvality výrobků a ubytování, které se snaží v lokalitě prosadit externí subjekty (konkrétně Člověk v tísni a spolek Český Banát), zaujímající z vlastního rozhodnutí roli organizátorů a koordinátorů „rozvoje“ (ekonomického, kulturního, sociálního) obce. V popisech můžeme sledovat, jak v Eibentále funguje destinační management jako nástroj vcelku jednosměrného přetváření vesnice v podnikatelský projekt, akcentující témata jako „kultura“, „tradice“, „autenticita“, „krajanství“ nebo dokonce „správnost“ aj. („*Musíme naučit vesnici, aby byla správná, aby dobře vnímala návštěvníky festivalu jako své zákazníky... My jim dáme tabulku - partner festivalu - a budeme výrobky kontrolovat,*“ cituje Kryštof na s. 67 jednoho z podnikatelů). Tato situace není

strukturálně nepodobná rozvojovým projektům, proto by nebylo bez zajímavost podívat se na dění v Eibentálu i prizmatem kritických teorií rozvoje (což Kryštof nečiní, byť v textu zmiňuje A. Escobara).

Bylo by nicméně vhodné představit více dat k reakcím místních obyvatel. To je jedna ze slabín práce: autor čerpá své informace převážně od lidí, kteří nejsou místní a jsou výrazně emancipačně nebo podnikatelsky aktivní: učitel z Čech, podnikatelé z Čech (část zakladatelů spolku Český Banát), zástupce Člověka v tísní. I když zde tito lidé často pobývají dlouhou dobu, mají odlišné ekonomické, sociální i mocenské zázemí než místní obyvatelé (dalo by se jistě mluvit i o „kapitálech“) a jejich působení v obci je motivováno nějakým konkrétním cílem. Tyto vnější podnikavce pak doplňují výpovědi výrazně aktivních eibentálských krajanů, jako je vedoucí folklórního souboru či lokální podnikatelé ze spolku Český Banát. Aby studie nebyla jednostranná, měly by tyto hlasy být více vyvažovány tím, co říkají běžní obyvatelé: ti, kdo se v obci narodili a vyrostli, ale nejsou kulturními ani jinými podnikateli, a především sami nejsou hybateli rozsáhlých projektů, které výrazně ovlivňují vesnici, potažmo tedy i jejich životy. Problémem není jen jednostrannost, ale také to, že Kryštof na mnoha místech prezentuje názory a interpretace výrazně aktivních (a tedy i mocnějších a více viditelných) aktérů nekriticky, bez konfrontace s dalšími daty.

To souvisí s dalším problémem. Mnohá tvrzení nejsou opřena o data, autor je prostě konstatuje, aniž by bylo jasné, jak na ně přišel. Např. „*Ignorování vesnice a požadavků místních ze strany Krajského svazu a místních institucí (úřadu starosty a školy) vyvolává pocit marginalizace a opuštěnosti mezi obyvateli, což napomáhá akceptaci iniciativ jako jsou ty, které prosazují Kluci z Banátu.*“ (s. 32): o pocitu marginalizace v textu do té doby není řeč, stejně jako nemáme k dispozici žádní terénní poznatky, které by ukazovaly, že tento údajný pocit vede k přijetí kulturně-podnikatelských aktivit „Kluků“. Takových míst je v textu spousta a ačkoli je i dost možné, že autorova tvrzení odpovídají dění v terénu, bez opory v datech nejsou etnograficky důvěryhodná.

Deskripce výrazně převažuje nad analýzou, která je spíše povrchní a práce s teoretickými koncepty není uspokojivá. Kryštof občas některá data s teoriemi spojí, je to ale spíše v podobě deklarace než ústrojného využití teorií pro interpretaci (tak je tomu hojně při zmínkách o transnacionalismu); v některých případech je využití teoretických konceptů výrazně problematické (teorie daru M. Mause na s. 74). Určitě by naopak stálo za to více využít teoretickou literaturu, která by pomohla objasnit relativní snadnost, s níž kulturně-kreativní projekt několika podnikatelů/spolků postupně ovládá čím dál větší část životů obyvatel krajanské vesnice. Závěr práce, který rekapituluje hlavní momenty a obrysy dění posledních let v Eibentálu, jen potvrzuje, že pro Kryštofa bylo těžké vymanit se ze záplavy dat a dojít k abstraktnějším analytickým závěrům, které zde chybí.

Využiji privilegium napsat také něco z pozice školitelky. Kryštof odvedl velký objem práce, text nesčetněkrát upravoval a přepisoval, dohledával a četl literaturu, konzultoval. V terénu pobýval se zápalem a usiloval o to, aby byl jeho výzkum co nejkvalitnější, přestože s ním neměl žádnou předchozí zkušenost a metodologický kurz absolvoval v době covidové pandemie. Téma, které si vybral, je rozhodně zajímavé a jeho postřehy z terénu jsou bohaté. To všechno velice oceňuji. Bohužel, samotný text práce působí neuspořádaně a není snadné se v něm zorientovat, i proto, že je nepřehledný, občas repetitivní nebo nejasně formulovaný. Potřeboval by zkrátit, lépe strukturovat, argumentačně vyostřit, očistit od zbytečně dlouhých popisů nebo „upovídáných“ výkladů. Jako vedoucí práce vím, že se o to Kryštof snažil. Současně ale chtěl ve svém textu zmínit úplně všechno, co v terénu zjistil - což obvykle nejde, práce s daty přepokládá mimo jiné výraznou selekci. Snaha o kompletní deskripci pak vedla k upozadění analýzy, která bohužel není silnou stránkou předložené práce.

Po formální stránce práce obsahuje gramatické a stylistické chyby, překlepy, seznam literatury není kompletní. Nicméně jako vedoucí práce vím, že tento aspekt psaní textu byl pro Kryštofa velkou výzvou, se kterou se nakonec vypořádal relativně dobře.

Celkově tedy práci doporučuji k obhajobě. Víím, že Kryštof Blahota do ní vložil mnoho úsilí a v mnoha ohledech se během jejího tvoření stal lepším antropologem, než byl předtím. Vzhledem k výhradám, které jsou formulovány výše, navrhuji práci hodnotit jako dobrou.

V Praze dne 28. 8. 2023

Markéta Zandlová